

MONIMUOTOINEN SVEITSI

SVEITSIN PINTA-ALA

41,285 km²

Suomi on kahdeksan kertaa suurempi

Etäisyydet:

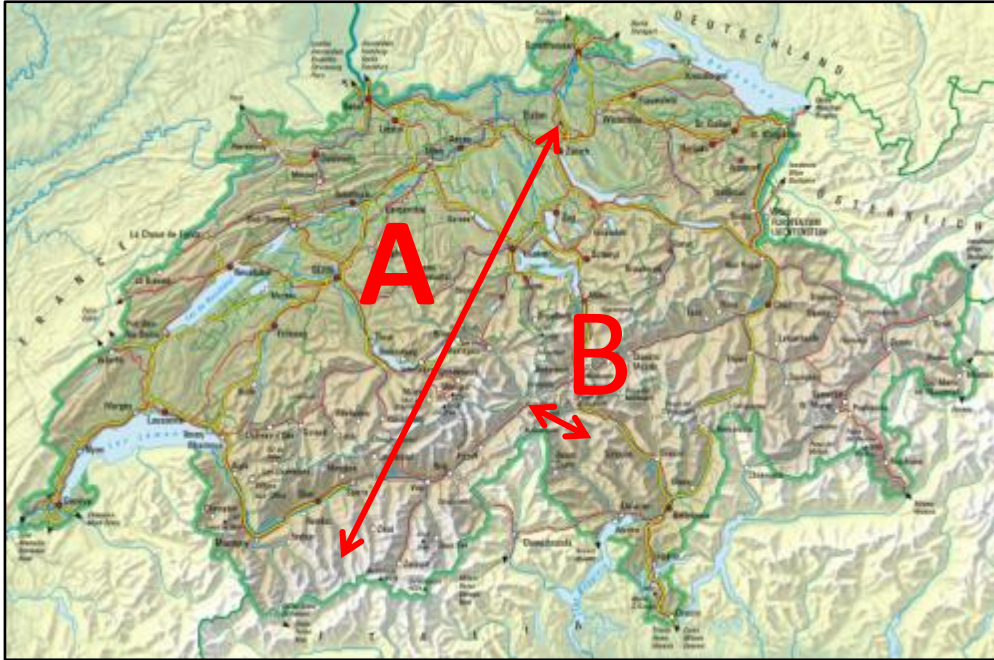
pohjoinen - etelä 220 km

länsi - itä 348 km

MAANTIE-ETÄISYYDET PITKIÄ

A: Zürichin lentokenttä – Arolla Etelä-Sveitsissä
Linnuntie: 181 km; maantie: 320 km, 4h15 Min

B: Oberwald – Fusio
Linnuntie: 27 km; maantie: 173 km, 3h15 Min

Alpit muodostavat 60 % ja Jura-vuoristo pohjoisessa 10 % Sveitsin pinta-alasta.
Asukkaita on 8,9 miljoonaa, asukkaista on ulkomaalaisia yli 2,4 miljoonaa.

SVEITSI

Sveitsissä on neljä virallista kieltä. Sveitsin saksa (Schwitzerdütsch, lukuisia eri murteita) 63 % Pohjois- ja Keski-Sveitsissä, ranska 23 % asukkaista Länsi- ja Lounais-Sveitsissä sekä italia 8 % alueella Etelä-Sveitsissä, retoromania 0,5 % Itä-Sveitsissä.

Sveitsin asukasluku oli vuoden 2023 heinäkuussa 8,9 milj (Suomessa yli 5,6 milj). Asukkaista yli 2,4 milj oli ulkomaalaisia. Aukastiheys oli 211/ km² (Suomessa 18,2 km²)

Vuonna 2020 Sveitsin bruttokansantuote oli USD 800,6 mrd (Suomi USD 297 mrd €) ja asukasta kohti USD 92 (Suomessa USD 53,6).

Vuonna 2020 mediaanipalkka oli Sveitsissä CHF 6 665 (Suomen mediaanipalkka oli vuonna 2023 oli 3 400 € ja keskipalkka 4 000 €). Yksityinen sektori CHF 6 351 ja julkinen sektori CHF 8 012. Sveitsin on frangi nykyisin miltei euron arvoinen.

Sveitsiläisen palkasta vähennetään ensin pakolliset menot: vanhuus- ja invalidivakuutus, toimeentulojärjestelyt, työttömyysvakuutus ja eläkerahasto. Lisäksi voi tulla muita kantonikohtaisia menoja. Lisäksi tulee olla pakollinen sairausvakuutus, joka voi maksaa 40-vuotiaalle CHF 380 - 400 kuukaudessa. Lapsesta vakuutusmaksu on puolet tuosta. Sveitsissä on 58 yksityistä sairaskassaa.

Sveitsiläinen maksaa veroa valtiolle, kantonille ja kunnalle. Keskituloiselle vero voi olla noin 15 %. Yhteensä vähennykset voivat olla 30 %.

Äitiysloman pituus on 14 viikkoa.

HALLITUS (BUNDESRAT)

Sveitsissä on seitsemän ministeriötä (Departemente): ulkoasiainministeriö, sisäasiainministeriö, oikeus- ja poliisiministeriö, puolustus-, väestönsuoja- ja urheiluministeriö, valtiovarainministeriö, talous-, koulutus- ja tutkimusministeriö, sekä ympäristö-, liikenne- energia- ja viestintäministeriö.

Hallituksen puheenjohtaja, joka on samalla liittovaltion presidentti, vaihtuu vuosittain. Vuoden 2024 liittopresidentti on Viola Amherd (puolustus- väestönsuoja- ja urheiluministeri).

Presidentti, silloinen
valtiovarainministeri
Ueli Maurer
Suomessa 2019

Parlamentti (Bundesversammlung) valitsee ministerit (Bundesrat/Bundesrätin) neljän vuoden välein. Nyt on menossa vaalikausi 2024–2027. Hallituksen jäsenten työ on päätoiminen.

Hallitus (vasemmalta oikealla) 2024

Liittokansleri Viktor Rossi, sisäasiainministeri Elisabeth Baume-Schneider (SP), ulkoasiainministeri Ignazio Cassis (FDP), valtiovarainministeri ja varapresidentti Karin Keller-Sutter (FDP), **puolustus-, väestönsuoja- ja urheiluministeri ja liittopresidentti Viola Amherd** (Die Mitte), talous-, koulutus- ja tutkimusministeri Guy Parmelin (SVP), ympäristö, liikenne-energia- ja viestintäministeri Albert Rösti (SVP), oikeus- ja poliisiministeri Beat Jans (SP). Puolueiden lyhenteet: SVP, SP, FDP, Die Mitte. Katso kuva 30.

SVEITSIN HALLITUS (BUNDES RAT)

PARLAMENTTI

Parlamentti (Bundesversammlung) koostuu kahdesta kamarista. Ne ovat Nationalrat, missä on 200 kansan valitsemaa jäsentä ja Ständerat, missä kantonilla on kaksi edustajaa ja puolikantoneilla yksi edustaja, yhteensä siis 46 jäsentä.

Molemmat kamarit muodostavat yhdessä parlamentin (yhteensä 246 jäsentä). Parlamentille kuuluu lainsäädäntö. Parlamentti valvoo valaliiton hallintoa ja oikeudenhoitoa sekä valitsee armeijalle kriisiaikana ylipäällikön.

Lakiesitykset käsitellään erikseen molemmissa kamareissa. Jos yksimielisyyteen ei päästä, tulee välienselvittely (Differenzbereinigungsverfahren). Vasta yksimielisyyden jälkeen laki astuu voimaan.

Parlamentti kokoontuu yhdessä vain silloin, kun se valitsee uuden hallituksen tai oikeuslaitoksen jäsenet (Sveitsin korkein oikeus Lausannessa).

SVEITSIN PARLAMENTTITALO BERNISSÄ

SVEITSIN PARLAMENTTI (BUNDESVERSAMMLUNG)

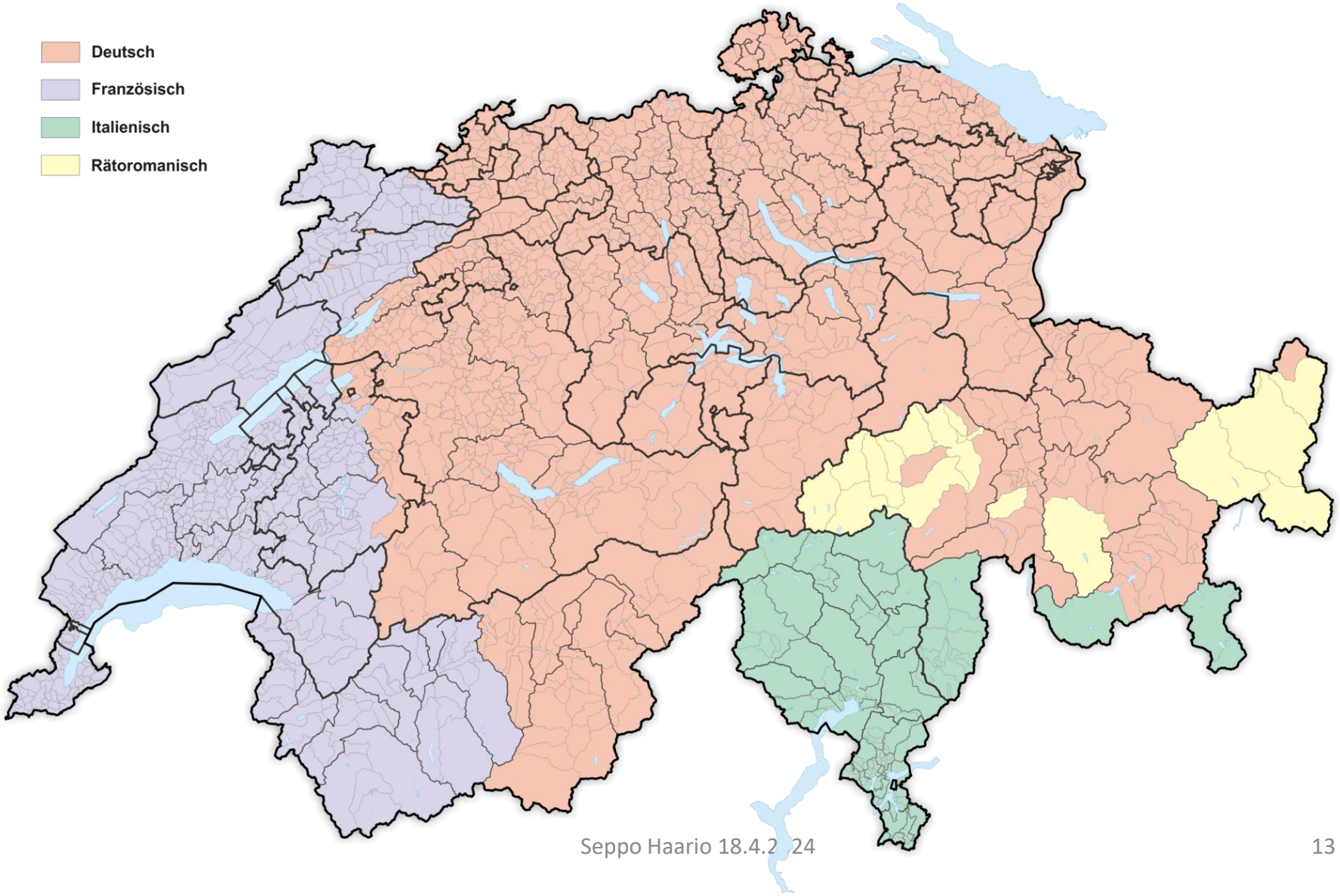
KANTONIT 26

- AI Appenzell Innerrhoden
- AR Appenzell Ausserrhoden
- BL Basel-Landschaft
- BS Basel-Stadt
- NW Nidwalden
- OW Obwalden
- SH Schaffhausen
- SO Solothurn

KIELIALUEET

- Deutsch
- Französisch
- Italienisch
- Rätoromanisch

ALUEJAKO

Sveitsissä on 26 kantonia. Jokaisella näillä 26 pikkuvaltiolla on oma hallituksensa, oma parlamenttinsa (yksi kamari), omat lakinsa ja oma tuomioistuimensa. Kantonit vastaavat periaatteessa entisiä läänejämme, mutta ovat huomattavasti itsenäisempiä.

Kantonien tehtäviä ovat 2:n ja 3:n asteen koulutus, terveydenhoidon järjestämisvastuu ja kustannusseuranta, poliisi ja oikeus, pakolaishuollon toteutus, lastensuojelun seuranta, maatalouden ja elinkeinoelämän seuranta ja avustaminen, erilaiset toimiluvat, työsuojelu ja kantonien työlajit, ulkomaalaisasiat, kulttuurin tukeminen sekä energiatuotanto, veronkanto kantonille sekä alueensa kunnille ja liittovaltiolle.

Kantonien pääosa jakautuu alueisiin Bezirk, jotka ovat hallinnollisesti kantonin ja kuntien välissä. Vuodesta 2019 Sveitsissä on ollut 143 Bezirk/Region/Amtei aluetta. Graubündenin kantonissa 11 Region aluetta. Ticinon 8 Bezirk-alueita on jaettu 38 Kreis alueeseen. Solothurnin kantoni on jaettu viiteen hallintoalueeseen Amtei ja nämä jokainen vielä kahteen alueeseen Bezirk.

Sveitsissä oli vuoden 2024 alussa 2 131 hyvin itsenäistä kuntaa (Suomessa 309).

Kuntien vastuulla ovat mm. perusopetus (vaikka usein osan opettajien palkasta maksaa kantoni), energiajakelu ja vesihuolto, tiet ja jätehuolto, järjestyksen ylläpito, palo- ja pelastustoiminta, väestönsuojelu, vanhusten ja vammaisten kotipalvelun järjestämisvastuu, toimeentulotuki yhdessä kantonin kanssa sekä väestökirjanpito.

KUNNAN KOKO

Vuoden 2020 lopussa suurimmat kaupungit ja niiden asukasluvut olivat: Zürich 421 878, Genève 203 856, Basel 173 863, Lausanne 140 202 ja pääkaupunki Bern 134 794 (statista).

Professori Peter Riederin (ETH Zürich) mukaan elinvoimaisen kunnan asukasmäärän pitäisi olla vähintään 700.

Sveitsissä on lukuisia kuntia, joiden asukasmäärä on tätä pienempi. Pienin kunta vuonna 2024 oli 32 asukkaan Kammersrohr Solothurnin kantonissa.

Suomessa eräät tutkijat ovat tulleet siihen tulokseen, että kunnan elinvoiman takaa Suomen olosuhteissa 20 000 asukasta.

ÄÄNESTÄMINEN

Sveitsin valtion, kantonin ja kunnan parlamenteissa on neljän vuoden vaalikausi. Vaaleissa on yksi kierros. Toimikausi on neljä vuotta.

Parlamentin puolueiden ehdokaslistat lähetetään äänioikeutetuille postitse. Äänioikeutettu valitsee yhden puolueen listan. Hän voi äänestää kaikkia listalla olevia tai pyyhkiä jonkun nimen yli.

Hän voi myös lisätä ylipyhityn nimen tilalle listalla jo olevan nimen (verdoppeln, kumulieren).

Listalta poispyhityn nimen tilalle voi myös kirjoittaa nimen toisen puolueen listalta (panaschieren). Listan ehdokkaiden alkuperäistä lukumäärää ei saa ylittää. Lista lähetetään postitse tai tuodaan vaalipäivänä uurnalle.

Mm. Baselin, Geneven ja Zürichin kantoneissa on kokeiltu elektronista äänestystä internetin avulla. Tämän pitäisi helpottaa myös ulkosveitsiläisten äänestystä.

Naisten saivat äänioikeuden valtion vaaleissa 1971, Appenzell Innerrhodenin kantonissa 1990.

Nyt on vaalikausi 2024–2027 Seuraavat parlamentin vaalit ovat syksyllä 2027.

ÄÄNESTÄMINEN

Suuremmissa kaupungeissa valitaan kaupungille: kaupunginjohtaja, hallitus (Stadtpräsident), kaupungin/kunnan parlamentti (Stadtrat/Gemeinderat/Einwohnerrat) ja kunnan hallitus (Stadtrat/Gemeinderat)

Parlamentilla on lainsäädäntövalta (Legislative) ja hallituksella toimeenpanovalta (Exekutive).

Pienissä kunnissa alle 20 000 asukkaan kunnissa (vajaa 90 %) ei ole parlamenttia, vaan kunnan asioista päätetään yleensä 2–5 kertaa vuodessa kokoontuvissa Gemeindeversammlungen kokouksissa. Pienissä kunnissa äänestämisen tapahtuu kädennostolla.

Näillä kunnilla ei siis ole kunnanvaltuutettuja vaan asukkaat tekevät kokouksissa päätöksiä itse. Kokouksissa valitaan myös kunnan johtoon Gemeinderat tai vastaava. Gemeindeversammlungilla on lainsäädäntövalta ja Gemeinderatilla toimeenpanovalta.

Parlamentin kokoukset ovat tarkoitettut kaikille kunnan äänioikeutetuille asukkaille. Vaatimuksena on yleensä Sveitsin kansalaisuus ja vähintään 18 vuoden ikä, mutta monessa ranskankielisen Sveitsin kunnassa on äänioikeus myös ulkomaalaisilla.

GEMEINDEVERSAMMLUNG

GEMEINDEVERSAMMLUNG

GEMEINDEVERSAMMLUNG

ÄÄNESTÄMINEN

Pienissä kunnissa äänestetään vain Gemeindeversammlungin yhteydessä. Äänestyksiä on paljon ja äänestyksen osallistumisprosentit voivat olla alle 5 % äänioikeutetuista. Tämän takia pienet aktiiviset ryhmittymät voivat vaikuttaa Gemeindeversammlungin äänestystuloksiin.

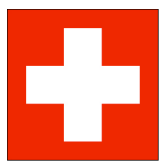
Miliisijärjestelmä

Sveitsin miliisijärjestelmä tarkoittaa koko Sveitsin yhteiskunnassa sitä, että useat tehtävät ovat luottamustoimia (Nebenamt) ja hoidetaan oman työn ohessa.

Vain liittohallituksen ja kantoninhallitusten sekä suurten kaupunkien johtajien työ on perinteisesti päätoiminen.

Liittoparlamentin 246 jäsentä ovat osa-aikaisia palkallisia, koska istuntokausia on vain osan vuotta. Liittopäivien istuntoihin osallistumisen päiväluvun ja erilaisten kulukorvausten perusteella saa kukin parlamentin jäsen vuodessa CHF 130 000–160 00 korvausta.

Kuntien hallitusten jäsenet ovat usein puolipäiväisiä ja saavat korvauksia sopimuksen tai kansankokouksen päätöksen mukaisesti.

Reserviläisten palvelusaikoja

- Peruskoulutus 18 tai 21 viikkoa (n. 4kk),
- Miehistöllä 6 x 19 päivän kertausharjoitus = 260 tai 262 päivää (n. 8,5 kk), Durchdiener 300 päivää
- Ryhmänjohtaja 400 päivää
- Joukkueenjohtaja (ltn, ylil) 600 päivää
- Kapteenit noin 700 päivää (kapteenista lähtien ei maximirajoituksia)
- Majuri noin 800–900 päivää
- Everstiluutnantti noin 1100–1200 päivää
- Eversti noin 1200–1300

SUORA DEMOKRATIA

Sveitsissä on osin suora ja osin edustuksellinen demokratia. Ihanteena on, että kansalaiset ottavat vastuun maan asioista ja voivat vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Valtion, kantonin ja kunnan tasolla voidaan järjestää kansanäänestys. Kantonissa ja kunnassa vaaditaan aloitteeseen 10 % kunnan asukkaista. Määrä voi vaihdella kantonista toiseen.

Koko maata käsittävään kansanäänestyksen aloitteeseen tarvitaan 100 000 allekirjoitusta 18 kuukauden aikana (Volksinitiative).

On myös mahdollisuus kumota esitetty laki. Silloin nimenkeruulla voidaan järjestää ehdollistava kansanäänestys (Fakultatives Referendum): jos 50 000 kansalaista allekirjoittaa vetoomuksen 100 päivän sisällä maan parlamentin säätämästä laista, järjestetään laista kansanäänestys.

Pakollisia kansanäänestyksiä ilman nimenkeruuta (Obligatorisches Referendum) tulee järjestää perustuslain vahvistamiseksi sekä muun muassa Sveitsin liittymisestä kansainväliseen sopimukseen kuten liittymisen Euroopan yhteisöön tai Euroopan talousalueeseen, sekä erityisen kalliista valtion hankinnoista kuten tunneleista.

KANSANÄÄNESTYKSET

Äänestysprosentit vaihtelevat. Vuonna 1992 äänestettiin liittymisestä Euroopan talousalueeseen. Aloite hylättiin äänin 50,3/49,7 ja äänestysprosentti oli 78,3.

Liittovaltion kansanäänestyksissä äänestysprosentti on yleensä noin 44. Viime vuosina on ollut korkeampi, 28.11.2021 jopa 65.

2014–13.2.2022 on ollut 77 valtiollista kansanäänestystä, yhteensä 26 sunnuntaina. Noista 41 oli kansanaloitteisia ja 6 meni läpi. Pakolliset referendumit menevät yleensä läpi.

Valtiollisissa kansanäänestyksissä vaikuttaa myös kantonien kanta (Ständemehr). Kantonien enemmistä voi kumota koko maan äänien tuloksen.

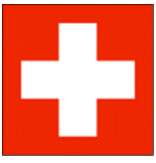
Lisäksi sveitsiläiset äänestävät kantonien ja kuntien kansanäänestyksissä, jotka usein hoidetaan valtiollisten kansanäänestysten yhteydessä.

Yleensä samana päivänä on 2 - 4 äänestystä (kansanaloitteinen tai hallituksen esitys) .

KANSANÄÄNESTYKSET 13.2.2022

- Kansanaloitteinen: Ihmis- ja eläinkokeiden kieltäminen. Aloite hylättiin (Äänestysprosentti 44,19).
- Kansanaloitteinen: Lasten ja nuorison suojaaminen tupakkamainonnalta. Aloite hyväksyttiin (Äänestysprosentti 44,02).
- Hallituksen esitys: Leimaverolain muutos. Luopuminen päästömaksuista. Esitys hylättiin (Obligatorisches Referendum, äänestysprosentti 44.02).
- Hallituksen esitys: Laki tukitoimenpiteistä median hyväksi. Tarkoituksena on estää paikallislehtien ja –radioiden katoaminen. Esitys hylättiin (Obligatorisches Referendum, äänestysprosentti 44,13)

Kansanäänestykset 3.3.2024

3.3.2024 kaksi kansanaloitteista äänestystä

Die Renteninitiative

Vanhuuseläkkeet ovat vaarassa. Naisten ja miesten eläkeikä esitetään nostettavaksi asteettain 66 ikävuoteen vuoteen 2033 mennessä (nyt 65 vuotta). Tämän jälkeen eläkkeen pitäisi eläkkeen olla sidottu keskimääräiseen eliniän odotteeseen.

Esitys hylättiin. Äänestysprosentti 58,10 (kyllä 25,28 ei 74,72)

Die Initiative für eine 13. AHV-Rente.

Koska elinkustannukset nousevat, vanhuuseläkettä esitetään korotettavaksi yhdellä kuukausisuorituksella (13. kuukausi)

Työelämässä saadaan 13. kuukauden palkka ennen vuodenvaihdetta.

Esitys hyväksyttiin. Äänestysprosentti 58,34 (kyllä 58,24 ei 41,76)

<https://www.bk.admin.ch/ch/d/pore/va/20240303/index.html>

Suunnitellut liittovaltion kansanäänestykset

Vuosi	1. Quartal	2. Quartal	3. Quartal	4. Quartal
2024	03.03.2024	09.06.2024	22.09.2024	24.11.2024
2025	09.02.2025	18.05.2025	28.09.2025	30.11.2025
2026	08.03.2026	14.06.2026	27.09.2026	29.11.2026
2027	28.02.2027	06.06.2027	N 24.10.2027	28.11.2027
2028	13.02.2028	21.05.2028	24.09.2028	26.11.2028
2029	04.03.2029	10.06.2029	23.09.2029	25.11.2029
2030	10.02.2030	19.05.2030	22.09.2030	24.11.2030
2031	09.02.2031	18.05.2031	N 19.10.2031	30.11.2031
2032	29.02.2032	06.06.2032	26.09.2032	28.11.2032
2033	13.02.2033	15.05.2033	25.09.2033	27.11.2033
2034	12.03.2034	18.06.2034	24.09.2034	26.11.2034
2035	25.02.2035	03.06.2035	N 21.10.2035	25.11.2035
2036	10.02.2036	18.05.2036	28.09.2036	30.11.2036
2037	08.03.2037	14.06.2037	27.09.2037	29.11.2037
2038	14.02.2038	16.05.2038	26.09.2038	28.11.2038
2039	13.03.2039	15.05.2039	N 23.10.2039	27.11.2039
2040	04.03.2040	10.06.2040	23.09.2040	25.11.2040
2041	10.02.2041	19.05.2041	22.09.2041	24.11.2041
2042	09.03.2042	15.06.2042	28.09.2042	30.11.2042
2043	01.03.2043	07.06.2043	N 18.10.2043	29.11.2043

KOULUTUS

Sveitsiläisnuorista 68 % suorittaa oppisopimuskoulutuksen. Oppisopimus katsotaan työsuhteeksi. Koulutusta antavat yritykset sekä julkinen sektori. Suosituimpia nuorten keskuudessa ovat toimisto- ja myyntityö, IT-asennusammatit sekä hoitotyö. Oppisopimukseen mennään perusopetuksen jälkeen ja sopimus kestää yleensä 3–4 vuotta.

Nuori saa oppisopimuksen ajalta työnantajaltaan kuukausipalkkaa (CHF 600–1400). Palkka nousee koulutusvuosien myötä.

Toisella asteella on yleissivistäviä ja sosiaali-alan opintoihin valmistelevia toisen asteen kouluja (Fachmittelschule), joista voi jatkaa eri aloille ammattiopistoon (Fachschule) tai ammattikorkeaan (Fachhochschule).

Berufsmaturan (BM) suorittaa 11 % sveitsiläisnuorista. Nykyisin nuorista 14 % käy ammattikorkeakoulun.

Lukion keskeyttää joka viides ja lukion käy keskimäärin 21 % nuorista. Ranskankielisellä alueella on enemmän lukion suorittaneita.

Keskimäärin 12 % sveitsiläisnuorista suorittaa yliopistotutkinnon. Lukioissa opettajista noin puolella on yliopistotutkinto. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot ovat kantonin alaisia, mutta ETH Zürich ja ETH Lausanne ovat liittovaltion yliopistoja.

TYÖELÄMÄ

Sveitsissä työvoimatoimistot palvelevat vain työttömiä ja ovat kantonin alaisia. Työttömäksi voi ilmoittautua vasta oltuaan työelämässä. Kaikki työttömät nuoret eivät siis ole tilastollisesti työttömiä.

Työttömyysaste oli huhtikuussa 2021 Sveitsissä 3,3 %. (Suomessa 2021 marraskuussa 6,9 %).

Työsopimukset solmitaan yleensä vakinaiseksi. Täysi viikkotyöaika on 40–45 tuntia. Työsopimukset perustuvat Sveitsin liittovaltion työlakiin, ja lisäksi on alakohtaisia työehtoja. Palkantarkistukset sovitaan keskitetysti suurilla aloilla (GAV-sopimus) kuten rakennusteollisuudessa ja kaupassa aina kahdeksi vuodeksi, työnantajien ja työntekijäliittojen kesken. Muutoin palkankorotukset sovitaan yrityksissä

Lakkoilu on Sveitsissä harvinaista. Työsopimuksen irtisanomiseen ei vaadita perustelua. Irtisanomisaika on määritelty työsopimukseen sekä työlailla. Esim. työntekijän sairastuminen irtisanomisaikana pidentää palkallista irtisanomisaikaa sairausloman verran.

Nykyisin voi 55 vuotta täyttänyt työttömäksi jäävä saada Sveitsissä muita pidempään eli kahden vuoden ajan ansiosidonnaista työttömyysturvaa. Kaikki työttömyyskorvaukset Sveitsissä maksaa valtion työttömyysvakuutusrahasto.

Sveitsin puolueet

Vaalikauden 2024 - 2027 puolueet parlamentissa ja hallituksessa

	Paikat Bundesversammlung (parlamentti)	Paikat Bundesrat (hallitus)
	NR + SR	
- Die Schweizerische Volkspartei (SVP), oikeistokonservatiivinen	62 + 6 = 59	2
- Die Sozialdemokratische Partei der Schweiz (SP), vasen	41 + 9 = 48	2
- Die Liberalen FDP, keskusta, oikeistoliberaali	28 + 11 = 41	2
- Die Mitte, keskusta	29 + 15 = 38	1
- Die Grüne Partei der Schweiz (GPS), vihervasen	23 + 3 = 33	-
- Die Grünliberale Partei Schweiz (GLP), viherkeskusta	10 + 1 = 16	-
- muut (EVP 2, Lega 1, EDU 2, MCG 2)	7 + 1 = 8	-
yhteensä	200 46	
NR + SR yhteensä		246 7

Ilmaston lämpenemisen vaikutus

Mortersatsch-laakso, jäätikkö vetäytyy vuodessa noin 20 m

TALVI 2014

TALVI 2014

KESÄ 2015

KESÄ 2019

Lähteet

[Kirja monimuotoinen Sveitsi](https://monimuotoinen.sveitsi.fi/#p=1)

<https://monimuotoinen.sveitsi.fi/#p=1>

[Pyöritä Sveitsin tietouden karusellia](https://www.sveitsi.fi/sveitsitietoa)

<https://www.sveitsi.fi/sveitsitietoa>

Das Portal der Schweizer Regierung <https://www.admin.ch>

Der Bund kurz erklärt 2023

<https://www.bk.admin.ch/bk/de/home/dokumentation/der-bund-kurz-erklaert.html>

Staatssekretariat für Bildung, Forschung und Innovation SBFI

<https://www.sbf.admin.ch/sbf/de/home.html>

Bundesamt für Statistik <http://www.bfs.admin.ch>

Schweizer Armee <http://www.vtg.admin.ch>

Tilastokeskus <http://www.stat.fi>

Ajankohtaista tietoa

Sweissinfo <https://www.swissinfo.ch/eng>

Neue Zürcher Zeitung: nzz.ch

Sveitsin television SRF:n uutiset <https://www.srf.ch/play/tv>

Kysymyksiä?

